

Merlet

Edició Digital

Butlletí informatiu del Museu de Terrassa

2n. Quadrimestre de 2011 - Núm 38

38

Editorial

Des de fa alguns anys, es manifesta per part de l'Ajuntament i altres persones i entitats terrassenques, la voluntat de proposar la inclusió a la Llista del Patrimoni Mundial, la nostra Seu d'Ègara, per a una desitjada futura declaració. Anem a relatar en aquesta editorial, seguint les indicacions dictades per la Generalitat de Catalunya, els primers passos institucionals a seguir. El Comitè del Patrimoni Mundial de la UNESCO és l'òrgan intergovernamental que dicta les instruccions de procediment per a la inserció de béns culturals o naturals a la Llista, assessorat en cadascun dels casos pels següents organismes: Consell Internacional de Monuments i Llocs (ICOMOS), la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (IUCN) i el Centre Internacional per a l'Estudi de la Conservació i Restauració dels Béns Culturals (ICCROM).

Se segueix un procediment definit per a la inclusió a la Llista, que implica l'establiment previ, per part de cada estat de la Convenció, d'una llista indicativa, que s'actualitza periòdicament, de béns a ser inscrits. Aquest inventari es lliura oficialment al Centre del Patrimoni Mundial (UNESCO).

A Espanya, l'òrgan responsable és el Consejo del Patrimonio Histórico, format per representants de l'estat i de totes les Comunitats Autònomes, que trasllada al Govern la llista indicativa dels béns proposats, agrupats per etapes i corrents culturals, amb la indicació del seu valor i amb referència a altres béns similars nacionals o estrangers.

La Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, és qui, en el nostre cas, ha de proposar la Seu d'Ègara al Consejo, quan es consideri el moment més convenient. Són les autoritats nacionals qui determinen l'ordre de prioritats, en funció del qual es constituïran els expedients d'inscripció seguint les recomanacions operatives per l'aplicació de la "Convenció del Patrimoni Mundial". Els expedients són enviats al Centre del Patrimoni Mundial per a ser sotmesos pel Comitè als òrgans consultius i els experts que avaluen i informen cada proposició per a la seva inclusió o no a la Llista del Patrimoni Mundial. Qualsevol bé que es vulgui proposar ha de reunir dues condicions prèvies:

- Respondre en la seva concepció, materials i execució al valor d'autenticitat
- Gaudir de la protecció jurídica i mecanismes de gestió adequats per assegurar la seva conservació.

També ha de complir almenys un dels següents requisits:

- Aportar un testimoni únic o excepcional, d'una civilització o d'una tradició cultural desapareguda.
- Exercir una influència considerable, en un període donat o en una àrea cultural determinada, sobre el desenvolupament urbà o la creació de paisatges.
- Constituir un exemple destacat de l'establiment humà o d'ocupació del territori representatiu de cultures tradicionals, sobretot quan són vulnerables a mutacions irreversibles.

- Oferir un exemple eminent d'un tipus de construcció o de conjunt arquitectònic o de paisatge que il·lustri un període significatiu de la història humana.
- Constituir una obra mestra del geni creador de l'home.
- Aparèixer directament o materialment associat a esdeveniments o tradicions vives, idees, creences o obres artístiques i literàries que tinguin una significació excepcional.

En el Llistat del Patrimoni Mundial no són gaire els casos d'arquitectura i art paleocristians occidentals que hi són presents.

La singularitat de les esglésies de Sant Pere en aquest context resideix sens dubte en els testimonis arquitectònics i artístics del període cristià antic i la seva evolució des del segle IV fins al VIII. Alguns d'ells, únics en el panorama de la història de l'art cristià occidental.

En aquests moments Terrassa inicia el camí per aconseguir que la Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere sigui declarada Patrimoni Mundial, i per assolir-ho s'ha constituït un consell assessor per treballar i acompanyar la candidatura, que començarà la seva feina a finals de juliol, un cop la comissió de seguiment del conjunt aprovi la seva composició.

L'EXPOSICIÓ

Us recordem que fins al 26 de febrer de 2012 podeu visitar l'exposició temporal de llarga durada **L'istme de Sant Pere: l'ocupació d'un territori**, a la Sala del Tinellet del Castell Cartoixa de Vallparadís.

El Museu ofereix la possibilitat de fer visites guiades. Les persones interessades podeu sol·licitar informació (dates, horaris, preu) al 93 739 70 72.

Completant la mostra trobareu el Catàleg núm. 17, que podeu adquirir a les seccions del Museu de Terrassa (preu: 8 euros).

SERVEI EDUCATIU

Durant el curs escolar 2010 - 2011, el Servei Educatiu del Museu ha ofert 32 activitats diferents: 14 visites, 7 itineraris, 9 tallers, 1 visita-taller i 1 activitat teatralitzada.

S'ha comptabilitzat un total de 428 sessions realitzades i 10.506 usuaris del Servei de Monitoratge, distribuïts de la següent forma:

301 visites realitzades i 7.284 usuaris
64 itineraris realitzats i 1.637 usuaris
63 tallers realitzats i 1.585 usuaris

LES COL·LECCIONS

Últims ingressos del Museu de Terrassa

Donacions:

La senyora Conxa Cadafalch i Guilera, en nom del seu pare, Josep Cadafalch i Guix, ha fet donació al Museu de Terrassa de vuit pessebres de l'artista Jacint Morera.

El senyor Josep Vallhonrat i Nicolau ha fet donació d'una pintura de Jacint Morera de l'any 1958. Aquesta obra, pintada per l'anvers i el revers, presenta un suport molt particular: fibrociment ondulat (Uralita). Pel Museu de Terrassa, aquesta donació complementa perfectament la col·lecció d'obra artística d'aquest autor.

La pintura que el senyor Vallhonrat ens ha donat s'emmarca dins un període en el qual en Morera es decanta per l'aplicació de la matèria (una mena d'estuc sintètic) damunt la superfície de les seves obres. Tradicionalment aquestes superfícies solien ser de fusta, però començarà a investigar amb altres suports, especialment la Uralita. En aquesta etapa farà un tipus de dibuix molt simplificat que a través de la matèria dóna a l'obra una gran expressivitat. Així mateix, la utilització de la temàtica religiosa n'és una constant: l'obra que ens ocupa representa un Sagrat Cor.

L'artista Floreal Soriguera "Suri" ha donat una selecció de 18 obres de la seva darrera producció.

El Museu de Terrassa tenia una bona representació de la seva obra artística, però aquesta s'aturava al 1992. Amb aquesta donació hi està representada la seva producció artística d'entre el 1993 i l'actualitat. Amb aquestes 18 obres es pretén tenir una visió més completa de la trajectòria artística d'aquest prolífic pintor.

Recol·leccions:

El Museu de Terrassa ha ingressat: rajoles d'arrimador i de paviment hidràulic, un trofeu i un cartell de Mery procedents de l'habitatge situat al número 244 de la Rambla d'Ègara. Aquesta era la casa de Joan Gunfaus Navarro, ferreter que va patentar la Mery.

LES NOTÍCIES DEL MUSEU

L'any 2010, el Museu va rebre un total de 62.338 visitants que, per seccions, es reparteixen de la següent manera:

- Castell Cartoixa de Vallparadís: 19.846 visitants
- Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere: 18.474 visitants
- Casa Alegre de Sagrera: 20.812 visitants
- Centre d'Interpretació de la Vila Medieval de Terrassa i la Torre del Palau: 1.627 visitants
- Claustre del convent de St. Francesc: 1.618 visitants

Joan Madurell, Doctor en Paleontologia de l'Institut Català de Paleontologia, va realitzar la conferència “13 anys de treballs paleontològics al Torrent de Vallparadís” en la que va presentar les principals conclusions extretes dels treballs d'investigació geològica i paleontològica en aquest indret. L'acte va tenir lloc el 22 de març a la sala d'actes de la Biblioteca Central de Terrassa. Hi van participar 50 persones.

El 5 d'abril es va presentar a la Casa Alegre de Sagrera el llibre “*Fernando Bach-Esteve i Massaneda. Artista i mestre. Transformant la matèria*”, d'Ana Fernández Álvarez, editat per l'Editorial Actar-Birkhauser. L'acte el va presidir l'alcalde de Terrassa, Exm. Sr. Pere Navarro. Hi van assistir 250 persones.

Completant aquest acte es va instal·lar al pati de la Casa Alegre de Sagrera una mostra de 10 peces de Ferran Bach-Esteve (del 5 d'abril a l'1 de maig) i al jardí, es col·loca, de forma permanent, l'escultura “Nena i cèrvol” (1962).

El 25, 26 i 27 de març es van programar visites comentades per donar a conèixer la intervenció de l'espai patrimonial i el nou equipament escènic del Teatre Principal. Les visites, d'una hora aproximada, van incloure una explicació de la intervenció de la façana i de la història de l'edifici, la visita al vestíbul i al foyer (1r pis), a la Sala de la Cúpula (2n pis) i, per finalitzar, a la platea del teatre per veure de més a prop el nou espai escènic. En total hi van participar 667 persones (24 grups).

Davant l'interès generat per conèixer la rehabilitació d'aquest edifici, el 3 i 10 d'abril, s'ofereixen visites guiades, amb un centenar de participants.

Aquestes visites van comptar amb la col·laboració del Centre d'Arts Escèniques de Terrassa - CAET.

Aprofitant l'avinentsa es va publicar el llibre *Teatre Principal Terrassa. Passat, present, futur* que repassa la història de la institució teatral, exposa el sentit de la intervenció arquitectònica que s'hi ha realitzat i explica el perquè d'aquesta institució renovada. És obra de Domènec Ferran, director del Museu de Terrassa; Xavier Fabré, arquitecte de l'empresa Dilmé & Fabré, arquitectes i Pep Pla, director del CAET.

El dissabte 26 de març es va celebrar una jornada de portes obertes a la Masia de Ca n'Anglada. Entre altres activitats, es van fer visites guiades a la Masia i a la Capella de Sant Cristòfol. Hi va haver 250 usuaris.

El Museu de Terrassa va realitzar les següents activitats durant la 9a Fira Modernista de Terrassa 2011 (6 al 8 de maig).

- Fira de Ciutats modernistes - Parada informativa al Raval de Montserrat. Els tres museus locals, Terrassa Museus, van tenir una parada conjunta per fer difusió del seu propi patrimoni modernista.
- Portes obertes a la Casa Alegre de Sagrera - visita lliure i gratuïta al llarg del cap de setmana. A més, a la Casa Alegre s'emmarquen diferents activitats: visites teatralitzades, concerts, ... En total hi van participar 8.041 persones.

Per commemorar el Dia Internacional dels Museus (18 de maig) el Museu va dur a terme diferents actes:

- El dissabte 14 de maig es va celebrar la Nit dels Museus amb visites nocturnes a la Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere i a la Torre del Palau. Hi van assistir 84 persones.
- Emmarcats dins dels Actes commemoratius del 25è aniversari de la mort de Josep Rigol i Fornaguera s'organitzen dues activitats:

Descobreix una joia de museu: del 14 al 29 de maig s'exposa al Castell Cartoixa de Vallparadís l'escultura Escultura de Josep Rigol (1925), de Francisco Pérez Mateo.

Taula rodona i Presentació del catàleg núm. 18 del Museu de Terrassa: *Josep Rigol i Fornaguera*.

L'home, l'artista i el mestre: Es va presentar el nou catàleg editat pel Museu de Terrassa i va acostar als assistents (85) la figura de Josep Rigol en les seves facetes més destacades: artista, mestre i defensor del patrimoni local.

El 19 de maig, Antonio Moro, arqueòleg conservador del Museu i Gemma García, arqueòloga, van participar en els Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica amb la conferència "El complex episcopal d'Ègara". Aquests seminaris estaven organitzats per la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

Del 2 al 6 de juny va tenir lloc a Barcelona la trobada europea del Réseau d'Art Nouveau Network, dins del marc del Projecte Art Nouveau & Ecologie.

D'entre les activitats que destaquen el 2n laboratori històric: "El turisme i la preservació del patrimoni modernista: una font de finançament ..., una font de problemes?"; els intercanvis multilaterals 2: "Les noves tecnologies i les xarxes socials en la difusió del patrimoni: reptes i oportunitats"; la celebració de la reunió plenària i l'assemblea general de les ciutats membres de la xarxa (Regió de Brussel·les - Capital - coordinadora -, Ålesund (NO), Aveiro (PT), Barcelona (ES), Bruxelles-Brussel (BE), Bad Nauheim (DE), Helsinki (FI), Ljubljana (SL), Nancy (FR), Regione Lombardia (IT), Riga (LET), Terrassa (ES) - ciutats coorganitzadores - i Glasgow (UK), La Chaux-de-Fonds (CH), La Habana (CU) - socis associats -.

Per la Festa Major 2011 un total de 762 persones van participar en les visites al patrimoni terrassenc. Els participants van conèixer el Convent de les Josefines i el refugi de la guerra civil i la Masia de Ca n'Anglada i la capella de Sant Cristòfol - dissabte al matí (Visites al nostre patrimoni) -, la visita al Cementiri Municipal de Terrassa - diumenge al matí - i, per finalitzar, la visita guiada a totes les seccions del Museu de Terrassa: Castell Cartoixa de Vallparadís, la Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere, la Casa Alegre de Sagrera, la Torre del Palau i el Convent de Sant Francesc - diumenge a la nit (Patrimoni de nit) -.

NOUS PROJECTES

La programació Terrasses d'Estiu arriba a la quarta edició del cicle Sons del temps - música i patrimoni. Edificis emblemàtics de la nostra ciutat són musicats per formacions locals a partir de repertoris bàsicament hispànics i catalans. Entre les actuacions previstes aquest estiu podem destacar:

- Església de Santa Maria (15 de juliol a les 20.30 h): música medieval interpretat pel conjunt Scivias.
- Casa Alegre de Sagrera (29 de juliol a les 21 h): música i dansa barroca-rococó
- Castell Cartoixa de Vallparadís: (5 d'agost a les 20.30h): Tres Cultures a la Península Ibèrica medieval
- Claustre de Sant Francesc (3 de setembre a les 20.30 h): Contratenor i clave

Del 15 de juliol al 15 d'agost podeu visitar l'exposició de pintura sobre seda "La mirada mística" de Mada Guerra "Muair", a l'Església de Santa Maria. Recreació de l'artista aragonesa al voltant de textos de místiques com Hildegard von Bingen o Santa Teresa de Jesús.

Al setembre es presentarà la Guia d'Activitats didàctiques del Museu de Terrassa pel curs escolar 2011-2012, amb un total de 35 activitats. Les novetats d'aquest any són:

- visites: El Cementiri de Terrassa, Amics de la Casa Alegre de Sagrera (activitat APS) i El Teatre Principal.

L'AGENDA DEL MUSEU

El Museu de Terrassa organitza un nou curs: **Redescobrir el nostre patrimoni: Arquitectura i paviments de la Seu Episcopal d'Ègara** (del 21 de setembre al 5 d'octubre). La idea és donar a conèixer amb profunditat l'arquitectura i els paviments de l'època del Bisbat d'Ègara (s. V al VIII). El curs és obert a tot tipus de públic i no es requereix cap coneixement previ. No cal inscripció prèvia. Properament us informarem del programa.

El 23, 24 i 25 de setembre se celebren les **Jornades Europees de Patrimoni**. El Museu de Terrassa hi participa amb una jornada de portes obertes, el dissabte 24 i el diumenge 25, a la Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere. L'horari serà: dissabte, de 10 a 13.30 h i de 16 a 19 h i diumenge, d'11 a 14 h.

Dins del cicle Sessions de capvespre organitzat per la Cinemateca Documental de Terrassa i el Museu de Terrassa, el dimecres 19 d'octubre es realitzarà una nova projecció de films a la sala d'actes de la Societat Coral Joventut Terrassenca. Es podran veure: **VII Jocs Sant Jordi 1976** (1976), d'autor desconegut i **SA Peinaje e Hilaturas de Lana. Objectiu qualitat** (1962), realitzat per Estudios Cinar.

Del 29 d'octubre al 4 de desembre podreu visitar l'exposició dedicada a **Ferrer Pedrol** a la Sala Muncunill. Properament rebreu més informació.

BACINES

Avui ens resulten ja prou familiars les rutes comercials freqüentades pels mercaders medievals catalans. Si bé predominaven els intercanvis amb d'altres racons del Mediterrani, els nostres mercaders també arribarien al mar del Nord, atrets per la diversitat de productes manufacturats més o menys luxosos que s'oferien des del comtat de Flandes, i esponsorats pel gust afrancesat dels monarques catalans del segle XIV. El resultat de tot plegat seria el constant increment de la importació dels citats productes a la Corona d'Aragó durant els segles XV i XVI.

Si bé les peces més cobdiciades eren les costoses sèries de tapisseries que es teixien a diverses ciutats flamenques, també ens arribaven taules i retaules, esculpits o pintats; llibres miniats, vidrieres o gravats; mobles o instruments musicals. I una altra mena de béns de gran acceptació arreu d'Europa serien els realitzats amb diversos metalls. Especialment desitjades eren les més o menys sumptuoses laudes sepulcral de bronze, com l'encarregada als PP.BB. per a l'arquebisbe de Tarragona Pere de Sagarriga, o la del mercader solsoní Pere Satrilla. D'altres peces igualment freqüents, de dimensions menors, serien les nombroses làmpades, canelobres i faristols de llautó documentats, així com estris de coure i d'altres metalls, des de filferros per a ballestes fins a peroles o calderes, passant per vaixelles o aixetes especialment decorades. Així trobem que la Magdalena, donzella de Barcelona, posseïa tota una vaixela d'estany de Flandes, amb plats, escudelles i salseres; o bé Frederic de Portugal, preferint un metall més luxós, tenia fins a quinze plats d'argent *Flamenchs* de diverses mides.

Molt més modestes, però especialment destacables per a la quantitat d'exemplars conservats, són les bacines o plats petitoris. Una bacina és una safata de metall.

MDT 369

Tot i que n'existeixen d'or, d'argent o d'altres materials, la majoria de les conservades aquí són de llautó, un aliatge de coure i zenc. La variació en la proporció d'aquests dos minerals provocarà també variacions en el color final. Si la proporció de zenc és petita, el llautó final esdevé més vermellós, mentre que si és més elevada (30%), el color resultarà daurat. La zona de la vall del Mosa era a l'Edat Mitjana una regió rica en calamines, d'on s'extreu el zenc. Allà, la ciutat de Dinant es convertiria en el principal centre productor d'aquestes peces de llautó, comunament anomenades *dinanderies* - mot encunyat per Viollet-le Duc. Però al 1466 Dinant fou saquejada i cremada per Felip el Bo, degut a les constants trifulques amb el poble veí per al control del preuat mineral. Els artesans dinantesos s'escamparien llavors per la zona i fundarien tallers a diverses localitats: Brussel·les, Lieja, Tournai, Namur, Arràs, Verdun, Huy, Middelburg, Brunsvic, Augsburg o Nuremberg esdevindrien algunes de les principals destinacions. Així, tota l'Europa septentrional produiria peces similars, per la qual cosa avui resulta difícil esbrinar-ne la procedència exacta, a menys que tinguin alguna marca de taller, o una decoració amb punxó particular. És el que passa amb algunes de les bacines fetes a Nuremberg, ciutat que prengué una gran embranzida al segle XV en la producció d'aquest tipus d'estrís, incrementant successivament el nombre de les seves foneries. Tampoc la datació d'aquestes peces resulta fàcil de precisar, ja que se seguïen realitzant de forma gairebé industrial i pràcticament invariable fins al segle XVII.

A la Corona d'Aragó arribarien via marítima, principalment durant els segles XIV, XV i XVI, essent carregades a l'Esclusa, el port de Bruges, com ho mostren els registres dels llibres d'assegurances marítimes, o d'altres documents notariais. Així per exemple, el 20 d'abril de 1456 el mercader barceloní Francesc Pipinelli assegurava davant el notari Pere Bastat de Barcelona, entre d'altres mercaderies, *certa quantitat de bacins de lauto e conchas de aram*, que havien de ser carregades a Bruges per portar-les a Barcelona [AHPB, 193/14]. O bé el mercader d'Anvers Copi Matis el 21 de maig de 1460 assegurava davant el notari Antoni Vilanova, *VIII tonells conques bacins e altres robes et mercaderies* per ser dutes també a Barcelona [AHPB, 165/93]. I Johan Casadevall botiguer de ferro assegurava al 1509 una bala bacines de leuto obrades [AHPB, 235/16]. Segons paraules de Francesco

Datini, mercader de Prato establert a Barcelona, se'n venien de tota mena a la ciutat comtal: grans, mitjans i petits. Es mesuraven per centenars i el preu era prou atractiu: de 30 a 40 sous el centenar a la Barcelona de finals del XIV i principis del XV. Tal quantitat de bacines es repartirien entre pràcticament totes les esglésies catalanes de l'època, ja fossin monàstiques, parroquials, catedralícies o simples ermites. Al monestir de Pedralbes per exemple, hi són documentades des de 1364. Amb el temps però, bona part s'ha anat aplegant als fons del museus diocesans, així com en diverses col·leccions particulars. Avui en trobem en gran nombre al Museu Episcopal de Vic (MEV 8161, 132, 1485, 705, entre d'altres), al Museu de Lleida Diocesà i Comarcal (MLLDC 913, 914 o 926), al Museu Diocesà i Comarcal de Solsona (MDCS 538, 537 o 540) o al Museu Diocesà de Tarragona (MDT 338, 396 o 533). Al Museu de les Arts Decoratives de Barcelona n'hi ha procedents de la col·lecció d'Ignasi Abadal (MADB 3705 o 5774). Altres col·leccions privades reconvertides en museu també en contenen, com és el cas dels més petits Museu Déu, Museu de l'Empordà, o bé el del castell de Peralada. Però algunes han suportat bé el pas del temps, les guerres i els lladres, i es conserven encara amagades allà on van anar destinades ja fa 500 anys. En trobem al monestir de Poblet o al de Sant Joan de les Abadesses. N'hi ha a la Seu de Manresa, a la Parròquia de Pollença o a la de Santa Maria de Camprodon així com a l'ermita de Sant Miquel de Vilageliu, per citar-ne alguns exemples.

MDT 1647

MDT 1647. Detall

Diversos són els usos, bàsicament litúrgics, que han anat adquirint les bacines al llarg del temps. Poden contenir aigua i servir per rentar-se les mans o els objectes litúrgics; poden usar-se per presentar ofrenes o per llençar l'aigua del baptisme sobre el nou fidel. Amb el temps s'usaran també com a plats de captiri, és a dir, per a recollir almoines dins les esglésies. Més habitualment s'utilitzaven per a recollir les gotes d'oli de les llànties o la cera de les espelmes. Sovint presenten tres forats als marges per a ser penjades (MDCS 550), i n'hi ha que tenen la decoració al revers (MLLDC 916) i no a l'anvers, com és més habitual, el què demostra que la peça havia de ser suspesa a l'aire i ser contemplada des de sota. A d'altres, se'ls ha incorporat un petit apèndix metàl·lic al centre del plat, on es subjectava una petita imatge de la verge o d'un sant patró durant les festivitats corresponents.

Les bacines solen ser de mides reduïdes, de 35 a 40 cm. de diàmetre, i amb decoracions similars, realitzades mitjançant tècniques d'embotit, repussat, burinat o trepat, previ tractament tèrmic del metall. Donada la seva funció litúrgica, al disc central hi trobem sovint escenes religioses.

Les peces del Museu de Terrassa són un bon mostrari del temes iconogràfics més abundantment representats. Hi trobem per exemple a Adam i Eva a ambdós costats de l'arbre del paradís, amb la serp enroscada al tronc (MdT 355 o MLLDC 913). També l'Anunciació gaudia de gran acceptació, amb una composició molt característica de l'art flamenc del segle XV (MdT 368 o MDT 533).

El Sant Jordi a cavall matant el drac apareix amb freqüència (MdT 65 o MLLDC 916), així com l'Agnus Dei (MdT 367 o MDCS 544) o el cèrvol, metàfora de Déu en els bestiars medievals (MdT 366). I habitual és també el Sant Cristòfol amb el nen a coll (MdT 1647, MdT 1648). D'altres plats presenten simples decoracions vegetals (MdT 369 o MDCS 534). Encara un parell de temes molt habituals, però absents a Terrassa, mostren Samsó esqueixant el lleó (MDCS 550) i bustos llorejats d'emperadors (MEV 12576).

MDT 368. Detall

MDT 65

MDT 367. Detall

Peces similars a les dels nostres museus, amb les mateixes escenes, apareixen sovint als inventaris. Al de Joan Clergues de 1545, hi trobem *tres bassines de lauto en la una enmig es Sant Jordi en l'altra Adam y Eva l'altra ballonada* [AHCB, Protocols notariais, l.30]. L'ala externa de les bacines sol presentar vàries sanefes concèntriques, amb diversos motius decoratius. Entre aquestes i el medalló central és habitual la presència d'una inscripció en lletra gòtica, en ocasions sense sentit aparent, com el mot *Rahewishnbi*, insistentment repetit a vàries de les bacines del Museu de Tarragona o a alguna del de Terrassa. Moltes d'aquestes inscripcions són en alemany, probablement incises als tallers de Nuremberg. D'altres però, es presenten en flamenc : *Wart der in frid geh* (creu en el que va en pau) o *Wart geluk alzeieh* (espera felicitat sempre). Tot plegat fa pensar que els

mateixos models es copiaven en multitud de tallers, repetint les inscripcions de forma mecànica, sovint sense cap altra finalitat que l'ornamentació.

MDT 367

Una altra qüestió igualment interessant és l'aparició d'aquestes bacines en el sí d'altres manifestacions artístiques de l'època. Si bé és difícil trobar-ne a la pintura flamenca o alemanya, se'n poden observar de similars en alguns tapisos. A la col·lecció de la Seu de Saragossa hi ha una sèrie sobre la història d'Ester i Assuer. Es considera realitzada per un taller de Tournai de la segona meitat del segle XV. El primer tapís representa *El banquet d'Assuer i degradació de la reina Vasti*. Al fons apareix un tinell amb diversos plats amb decoració de gallons ben similars als dels museus catalans. Un altre tapís sobre el pecat original i la seva influència en la vida de l'home, realitzat a Brussel·les al primer quart del segle XVI, presenta una bacina similar a les del tapís anterior. I encara en veiem a la sèrie de *Judith i Holofernes*, realitzada a Tournai cap al 1515 i conservada a Brussel·les. Indubtablement aquestes bacines medievals tan abundants a les terres catalanes haurien servit de model al plat de Terrassa inventariat amb el núm. 15189, que mereix una menció a part.

A diferència dels anteriors, es tracta d'una peça de temàtica profana, amb representacions de les faules d'Isop. Aquest escriptor se'ns presenta com un personatge gairebé llegendari, del que se'n sap ben poca cosa. Nascut a Grècia cap al segle VI a.C., d'ell en parlen des d'Heròdot a Aristòtil, passant per Plató o Aristòfanes, i al llarg dels segles se li han anat atribuint tot un seguit d'antigues faules sovint anònimes i de tradició popular. Ja al segle I d.C. apareix la novel·la bizantina *Vida d'Isop*, que ens ofereix una detallada descripció del personatge: apareix com a esclau grec extremadament lleig, panxut,

cap-gros, guerxo, tartamut, desdentat i malaltís, però alhora savi i enginyós. És sens dubte aquest text la font primigènia que inspirarà la imatge central de la nostra bacina: un Isop no gaire agraciat, ventrut, caminat entre matolls i acaronat per un cel estilitzat sobre el seu cap desproporcionat. A la carena del plat, ens ho confirmen les majúscules ISOP. A l'ala, hi trobem representades escenes de dotze de les faules atribuïdes a l'autor grec, més o menys conegudes, identificades amb les respectives llegendes als peus de cada una. Es tracta, com sabem, d'històries meravelloses, sovint interpretades per animals parlants, i amb ensenyaments morals de rerafons. Hi trobem per exemple el conegut relat de la guineu que, no aconseguint arribar als raïms d'una parra per menjar-los, decideix que són verds, culpant a les circumstàncies per així amagar la seva incompetència; o bé la de l'exemplar formiga treballadora que recull el gra per a l'hivern mentre la cigala canta despreocupada, ignorant el que li depararà la seva manca de previsió. Les faules gaudirien de gran popularitat durant l'Edat Mitjana, i els segles XVII i XVIII veurien incrementar-se'n les edicions. Al segle XIX però, la falla restaria oblidada als Països Catalans, exceptuant la zona del Rosselló, a la Catalunya Nord, on arrelarien amb força multiplicants el nombre de traduccions i adaptacions, sempre en un estil popular. I és precisament en aquesta regió, exactament a la ciutat de Perpinyà, on residiria bona part de la seva vida l'autor de la bacina que ens ocupa. Aquest l'identifiquem gràcies a les inicials que va deixar gravades a l'escena central, vora uns matolls (P.V.) ja que el Museu d'Art de Girona conserva una bacina exactament igual, amb les mateixes inicials, i amb una nova i minúscula inscripció: *P.Vallmajó·ME FECIT: M.CM.XXV:* Es tracta del repujador gironí Pere Vallmajó Perpinyà, que treballà a cavall dels segles XIX i XX, a més de a la seva ciutat natal i a Perpinyà, com ja hem vist, també a d'altres ciutats franceses. Sens dubte, els gustos literaris rossellonesos quallarien en l'imaginari de Vallmajó: a més de a les citades bacines, tractaria el tema de les faules en una sèrie de més de dos-cents quadres en forma de mosaic català.

Altres filiacions estilístiques, les trobem a les xil·lografies dels nombrosos exemplars sobre faules dels segles XV-XVII, com ara l'imprès a Barcelona per Hyeronim Margarit al 1612, *Faules de Ysop, filosof moral preclarissim y de altres famosos Autors*. Coneixem la debilitat de Vallmajó per la imatgeria medieval, ben fàcilment encomanable a un habitant de la ciutat de l'Onyar: els seus primers repujats s'inspirarien en els capitells romànics i gòtics tan acostumats a la seva mirada. Però se'ns dubte era el regust popular, ja fos de bacines, capitells o senzills gravats, el que seduïa a l'autor gironí, i el que el feu deixar-nos peces com el plat de Terrassa, si bé certament sense ser una obra de primera fila, ple de l'encant i la ingenuïtat del conte de l'àvia a la vora del foc.

Marta Miralpeix
Historiadora de l'art

A TERRASSA

Casa Soler i Palet (Font Vella, 28 - 08221 Terrassa - tel. 93 783 27 11 - www.terrassa.cat/cultura)

- Exposició **El Grid. 20 anys** - fins al 26 d'agost
- Exposició **Mares**, de Teresa Llordés - del 3 al 27 de setembre
- Exposició **Essències marines**, de Montse Tomás - de l'1 al 25 d'octubre
- Exposició **Les pedres**, d'Aldo Cardoso, Ian Gehlhaar, Juan Carlos Estudillo i Roser López - del 29 d'octubre al 22 de novembre
- Exposició **La biblioteca imaginària**, de José Antonio Soria i Lúdia Moreno - del 26 de novembre de 2011 al 7 de gener de 2012

Centre de Documentació i Museu Tèxtil - CDMT (Salmerón, 25 - tel. 93 731 52 02 - www.cdm.t.es)

- **Despulla't. Un diàleg entre el vestit i el cos** - fins al desembre de 2011
- **Els colors del Mediterrani. Colorants per a un tèxtil sostenible?** - fins a finals de 2012

Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (Rambla d'Ègara, 270 - tel. 93 736 89 66 - www.mnactec.cat)

- Exposició **Mina Pública d'Aigües de Terrassa. El batec de la ciutat industrial**. Organitzada pel Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya i la Fundació Mina Pública d'Aigües de Terrassa.

Centre Cultural Unnim Caixa Terrassa (Rambla d'Ègara, 340 - tel. 93 780 41 22 - www.fundacioct.es/)

- Exposició **L'Aigua** - del 22 de setembre al 13 de novembre
- Exposició **Sergi Barnils** - del 17 de novembre de 2011 al 15 de gener de 2012

Sala Muncunill (Plaça Didó, 3 - tel. 93 783 27 11 - www.terrassa.cat/artsvisuals)

- Exposició **Joan Ponç. Capses secretes** - del 3 de setembre al 23 d'octubre

- Exposició **Ferrer Pedrol** - del 29 d'octubre al 4 de desembre
- Exposició **Barris Creatius** - del 10 de desembre al 8 de gener

A l'Espai de la Sala Muncunill

- Exposició **La lliçó excèntrica. Tamara Kuselman** - del 3 de setembre al 3 d'octubre
- Exposició **La lliçó excèntrica. Ernesto Leal** - del 8 d'octubre al 8 de novembre
- Exposició **La lliçó excèntrica. Efrén Álvarez** - del 12 de novembre al 12 de desembre
- Exposició **La lliçó excèntrica. Núria Güell** - del 17 de desembre al 18 de gener

ALTRES

- Exposició **Torres-García a les seves cruïlles** al Museu Nacional d'Art de Catalunya - fins a l'11 de setembre
- Exposició **El POUM. 75 anys** d'història al Museu d'Història de Catalunya - fins al 25 de setembre
- Exposició **El naixement de la Generalitat de Catalunya** al Museu d'Història de Catalunya - fins al 25 de setembre
- Exposició **Retrats de la Belle Époque** al Caixa Forum Barcelona - del 20 de juliol al 9 d'octubre
- Exposició **Brangulí. Barcelona 1909-1945** al Centre de Cultura Contemporània - fins al 23 d'octubre
- Exposició **La Patum i els altres Patrimonis** al Museu Etnològic de Barcelona - fins al 31 de desembre
- **Taller de vitralls** al Museu dels Sants d'Olot. Informació al 972 26 67 91
- Taller per a infants de 3 a 6 anys **El cel petit** al Museu Marítim de Barcelona - laborables fins al 29 de juliol i de l'1 al 9 de setembre. Informació al 93 342 99 29

EN LÍNIA

Patrimonigencat. Generalitat de Catalunya. Triplet monumental.

En la pàgina web **pat.bits. Una mirada al patrimoni** (Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya) trobem el reportatge Triplet, dedicat a la Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere. Es destaca que és un dels conjunts artístics més complets i ben conservats d'Europa, que a més, permet comprendre el procés de cristianització europeu a través de l'arquitectura, l'arqueologia i l'art.

Posa de relleu la importància del conjunt, comparable a monuments del preromànic i romànic catalans com Sant Quirze de Pedret, Sant Benet de Bages, els temples de la Vall de Boí o els monestirs de Sant Pere de Rodas, Ripoll o Sant Joan de les Abadesses.

Mitjançant unes entrevistes s'explica la història del conjunt, el Pla Director del Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere (2000 - 2009) i finalment, diversos experts analitzen el conjunt.

Per acabar podeu anar a l'enllaç **Les esglésies, també al Flickr!** on podeu veure un bon grapat de fotografies de la Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere.

A part les esglésies de Sant Pere de Terrassa, podreu descobrir tota mena de reportatges dedicats a diferents àmbits del patrimoni català: gastronomia, cinema, arquitectura, pintura, còmic, tradicions populars, ...

A la biblioteca

En aquest apartat podeu trobar destacades algunes de les publicacions que han arribat al Museu de Terrassa. Us recordem que aquests documents els podeu consultar al mateix Museu o bé, emportar-vos-els en préstec.

116 icones turístiques de Catalunya. Badalona : Ara Llibres, DL 2010

Atles paisatgístic de les terres de Girona. 2 vol. Girona : Diputació de Girona, 2010

Catàleg d'escultura i col·leccions del món antic. (Fons

del Museu Marès, 5) Barcelona : Museu Frederic Marès ; Institut de Cultura de Barcelona, 2010

CINGOLANI, S. M. **Pere el Gran. Vida, actes i paraula.** Barcelona : Editorial Base ; Museu d'Història de Catalunya, 2010

CODES LUNA, M. À. **Jacint Morera. Construir des de la senzillesa.** Barcelona : Lunweg, S.L. ; Unnim, 2010

Constel·lació Fractal. Entorn de l'art d'Àxel Oliveres. Terrassa : Fundació Cultural Unnim Caixa Terrassa, 2010

FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, A. **Fernando Bach-Esteve i Massaneda. Artista i mestre. Transformant la matèria.** Terrassa : Actar ; Ajuntament de Terrassa, 2011

FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, A. **Tessel·la a tessel·la. Els mosaïcistes del taller de Sant-Yago Padrós.** Terrassa : Fundació Torre del Palau, 2010

Guia de L'Enrajolada. Casa Museu Santacana (Martorell). Martorell : Ajuntament de Martorell. Museus, 2010

Lamolla, espejo de una época. Mirall d'una època. Lleida: Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales ; Institut Municipal d'Acció Cultural de Lleida, 2010

El modernisme a les col·leccions del MNAC. Barcelona : MNAC ; Lunweg, 2009

Els Protocols de la Festa Major. Terrassa : Ajuntament de Terrassa, 2011

SIMÓ I HIERRO, Q. **Terrassa 2010.** Terrassa : Arxiu Tobella, 2011

Terme número 25. Terrassa : Centre d'estudis Històrics de Terrassa, 2010

TRULLÀS I BOADA, JOSEP M. **50 matinals per Sant Llorenç del Munt i l'Obach.** Terrassa : Fundació Torre del palau, 2010

VALLS VILA, J. **Sant Llorenç Savall : més de mil anys d'història.** Sant Llorenç Savall : l'Ajuntament ; Sant Vicenç de Castellet : Farell, 2010

Tiziano, Rigol i l'alquímia cromàtica

FITXA TÈCNICA

OBJECTE: Pintura**TÍTOL:** Crist amb la creu camí del Calvari**AUTOR:** Josep Rigol i Fornaguera (1897-1986)**DATA:** entre 1922 i 1927**MATERIALS:** oli sobre tela**MIDES:** 93.5 x 116 cm**NÚM. D'INVENTARI:** MdT 13.571**PROCEDÈNCIA:** donació de l'autor

Quan l'any 1557 Ludovico Dolce escriu el seu *Diàleg de la pintura* en defensa d'una concepció de la pintura oposada a la plantejada per Giorgio Vasari a les seves *Vite*, no dubta en atribuir la preeminència del pintor Tiziano Vecellio, el qual, diu, “va proporcionar a les seves figures una heroica majestat”. No per casualitat, aquesta majestat heroica va ser percebuda per l'artista terrassenc Josep Rigol i Fornaguera (1897-1986), que amb un gran sentit admiratiu i hiperbòlic va copiar l'obra de Tiziano *Crist amb la creu camí del Calvari* (c. 1560), actualment custodiada al Museo del Prado (núm.439).

Declarat admirador dels grans mestres de la pintura veneciana (Giorgione, Tiziano, Tiépolo, Bassano), Rigol degué materialitzar aquesta rèplica del *camí al Calvari* entre els anys 1922 i 1927, període en el que l'artista decideix ingressar a l'Academia de Bellas Artes de San Fernando per tal d'obtenir el títol de professor de dibuix i pintura¹. A Madrid coincidí amb el jove Salvador Dalí, que també opositava per l'accés de l'Acadèmia. L'amistat amb l'artista empordanenc li va permetre freqüentar la “Residencia de Estudiantes” i entrar en contacte amb personalitats de l'època com García Lorca, amb qui entaulà una bona amistat, Eugeni d'Ors, Manuel de Falla i Luis Buñuel. Ateses les dificultats econòmiques, des de l'1 d'octubre de l'any 1924, Rigol va rebre una pensió de l'Ajuntament de Terrassa a canvi d'enviar

periòdicament una obra al consistori per anar demostrant els seus avenços. En aquest sentit, no seria arriscat identificar la peça que comentem com una de les obres emprades com a moneda de canvi per tal de justificar els seus avenços a la capital. El fet que l'obra s'hagi conservat al despatx de l'alcaldia fins al primer Ajuntament democràtic, i la inscripció que hom pot veure al marc de l'obra (“Patrimonio Municipal de Terrassa · Ayuntamiento Nacional nº126”) semblen confirmar l'esmentada hipòtesi.

Víctima del rapte estètic experimentat davant la contemplació de la bellesa artística, descrit canònicament per Stendhal després de la seva visita a la Santa Croce de Florència, Josep Rigol reproduïx amb èxit aquesta pintura que il·lustra el moment en el que Simó de Cirene és obligat a portar la Creu de Crist camí del Gòlgota (Mateu 27, 32; Marc 15, 21). Rigol aconsegueix resoldre els problemes intrínsecs a les exigències d'una còpia i porta al límit les possibilitats retòriques de persuasió, convenciment i commoció que hom pot veure a l'obra original del Prado. La conclusió no pot ser més significativa, expressiva i encara sincera. Ens trobem davant d'una escena d'un gran dramatisme i sentit narratiu, sense concessions anecdòtiques, que transcorre al marge de l'espectador, exclòs de l'intercanvi de mirades entre Crist i Simó de Cirene. Rigol no ha passat per alt cap detall: a l'angle inferior esquerre, sobre la roca, hi copià la firma de l'artista: I.B.Titianus.

La composició, molt calibrada, sembla concentrar-se en el diàleg mut dels dos personatges, amb una precisa il·luminació que ressalta els seus rostres i mans, i on la creu, amb tota la seva càrrega simbòlica, és destacada mitjançant potents diagonals que es relacionen amb el cos i els braços del natzarè. En general, ens trobem davant d'una pintura amb un gran sentit narratiu i dramàtic, que concorda amb la demanda per part de la Contrareforma d'imatges religioses amb una forta implicació emocional.

Convé recordar que l'obra de Tiziano que Rigol va veure i copiar al Prado havia estat enviada l'any 1574 a Felip II, gran col·leccionista i admirador del món estètic venecià,

que la va destinar al seu oratori personal de El Escorial on hi va romandre fins al seu trasllat definitiu al Prado l'any 1845. El pare Sigüenza la descriu així: “en el oratorio del rey sirve de altar un Cristo con la cruz a cuestas, devotísima y singular figura, de lo mejor que en mi vida he visto; parece quiebra el corazón, y allí tiene su debido lugar, aunque sin los candeleros se goza poco entre día, y en él, y en las noches passaba allí el pío Rey don Felipe buenos ratos, contemplando lo mucho que debía al Señor que tan pesada cruz llevaba sobre sus hombros por los pecados de los hombres y los suyos”. El *Crist amb la creu camí del Calvari* correspon a la fase final de la carrera artística del mestre italià. El darrer estil de Tiziano es caracteritzà per la presència de pinzellades més toques i obertes a les seves obres, fet que li va permetre atrapar la llum i afegir a la seva pintura una lluent intensitat cromàtica. La grandesa i gosadia d'aquesta darrera fase li va permetre rebre l'apel·latiu “d'alquimista cromàtic”, encunyat al segle XVI pel teòric d'art Giovanni Lomazzo. “De la mateixa manera que l'alquimista fabrica or a partir dels metalls més elementals - diu Lomazzo - Tiziano crea obres mestres a partir de la matèria prima de la pintura”. A la rèplica que custodia el Museu de Terrassa, hom pot veure latent aquesta concepció de la pintura com quelcom específicament visual, basat en el colorit i en la provocació dels sentiments més exaltats.

Un cop acabats els estudis a Madrid, Rigol obtingué una pensió de la Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas per continuar els seus estudis artístics a Roma, Florència i Milà on va poder copsar la *maniera moderna* de les teles dels grans mestres venecians que l'havien captivat a El Prado. Un estil d'avantguarda que va canviar, per sempre, el rumb de la pintura.

Carles Sánchez Márquez
Historiador de l'art

¹Durant la seva estada a Madrid Rigol deuria visitar en diverses ocasions el Museo del Prado per perfeccionar la seva tècnica i copiar certes obres. A més a més de l'exemple citat, també va copiar la *Danae* que hom pot veure a la Casa Alegre de Sagrera (MdT 14134). Així mateix, va reproduir obres de Goya i Velázquez. El Museu de Terrassa conserva dos gravats on es representa el retrat goyesc d'Isidro Máiquez (MdT 15770) realitzat l'any 1926, i el retrat de Felip IV de Velázquez (MdT 15773).

BIBLIOGRAFIA

ANGULO ÍÑIGUEZ, D. *Museo del Prado. Pintura italiana anterior a 1600*. Madrid : Gredos, 1979.

CHECA, F. *Tiziano y la monarquía hispánica. Usos y funciones de la pintura veneciana en España* (siglos XVI-XVII). Madrid : Nerea, 1994. pp. 253-254.

CHECA, F.; FALOMIR, M. i CUYÀS, M.M. *De Tiziano a Bassano. Mestres venecians del Museo de Prado*. Museu Nacional d'Art de Catalunya : Barcelona, 1997.

RAMOS SERRA, G. *Josep Rigol i Fornaguera: l'home, l'artista, el mestre*. Catàlegs del Museu de Terrassa, núm. 18. Terrassa : Ajuntament de Terrassa, 2011, pp. 10-17.

Castell Cartoixa de Vallparadís

Carrer Salmerón, s/n
08222 Terrassa Tel. 93 785 71 44
Horaris: de dimarts a dissabte, de 10 a 13.30h
i de 16 a 19 h
diumenges i festius, tancat

Seu d'Ègara. Esglésies de Sant Pere de Terrassa

Plaça del Rector Homs, s/n
08222 Terrassa Tel. 93 783 37 02
Horaris: de dimarts a dissabte, de 10 a 13.30h
i de 16 a 19 h
diumenges d'11 a 14 h
dilluns i els següents festius: 1 de gener,
1 de maig, 25 i 26 de desembre, tancat

Casa Alegre de Sagrera

Carrer de la Font Vella, 29-31 08221 Terrassa
Tel. 93 731 66 46
Horaris: de dimarts a dissabte, de 10 a 13h
i de 16 a 20 h
diumenges, d'11 a 14 h
dilluns i festius, tancat

Torre del Palau i Centre d'Interpretació de la Vila Medieval de Terrassa

Plaça de la Torre del Castell Palau, s/n
08221 Terrassa
Horaris: cal reserva prèvia

Claustre del convent de Sant Francesc d'Assís

Plaça del Doctor Robert, 1
08221 Terrassa
Horaris: de dilluns a divendres,
de 10 a 13.30 h i de 17 a 19 h
La resta de dies, cal concertar dia i hora

Edició: Ajuntament de Terrassa. Cultura
Coordinació: Museu de Terrassa
Fotografies: Museu de Terrassa
Disseny gràfic i impressió: Grup Digital
Dip. Leg: B-26.574/2000

Ajuntament de Terrassa
Cultura

Museu de Terrassa

Direcció i Serveis:

c. dels Gavatxons, 9
08221 Terrassa
Tel. 93 789 27 55 / 93 739 70 72
Fax 93 736 80 68
museudeterrassa@terrassa.cat

 terrassa
capital